

การศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่สาธารณะในเขตเมืองของผู้สูงอายุ

กรณีศึกษา เขตเทศบาลนครขอนแก่น

The Study of Elderly Behavior in Urban Public Space Using

Case Study Khonkaen Municipal Area

ศุภิเชต เวฬุวนารักษ์ (Suphichet Weluwanarak)* ดร.มนสิชา เพชรานนท์ (Dr.Monsicha Bejrananda)**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอพฤติกรรมการใช้พื้นที่สวนสาธารณะของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุในอนาคต โดยทำการสอบถามผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้พื้นที่สวนสาธารณะภายในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ทั้ง 6 แห่ง จำนวน 400 คน เกี่ยวกับการใช้พื้นที่สวนสาธารณะในประเด็นต่างๆ เช่น กิจกรรมที่เกิดขึ้นในสวนสาธารณะ ปัญหาและอุปสรรคที่ในการใช้งานสวนสาธารณะ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า เพศและช่วงอายุของผู้สูงอายุมีผลต่อลักษณะการใช้งานสวนสาธารณะที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุ ในด้าน ความถี่ในการใช้งาน กิจกรรมที่เกิดขึ้นและปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดจากการใช้งานสวนสาธารณะ

ABSTRACT

This paper aims to study the elderly behavior in using public space. To improve and development public park for elderly usage in the future. The target group of this study is 400 elderly people who come to use 6 public parks in Khonkaen Municipal Area. By using questionnaire method to collect data in various issue. The result of the study indicated that gender and age group have influence in frequency, activity and problem in public park using.

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ สังคมผู้สูงอายุ พื้นที่สาธารณะ สวนสาธารณะ

Keywords: Elderly, Aging Society, Public Space, Public Park

* นักศึกษา หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

พื้นที่สาธารณะ ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองในการเป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของประชากรที่อาศัยอยู่ภายในเมือง โดยเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ผ่อนคลายความเคร่งเครียดที่เกิดขึ้นจากการทำงานและเป็นสถานที่พบปะและรวมกลุ่มกันของผู้คนเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กันของผู้คนที่ภายในเมือง เมื่อพื้นที่สาธารณะภายในเมืองเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานจากคนในช่วงวัยต่างๆ กันที่อาศัยอยู่ภายในเมือง จึงต้องคำนึงถึงลักษณะของการใช้งานของผู้ใช้งานพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ภายในเมืองเป็นกลุ่มที่มีจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกๆ ในการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่เดิม ตลอดจนจัดเตรียมพื้นที่สาธารณะที่จะเกิดขึ้นให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2559 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย ได้แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนจำนวนของผู้สูงอายุกับจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศไทยที่มีอัตราความเร็วเพิ่มขึ้นจนน่าตกใจจากร้อยละ 10 เมื่อปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.5 ในปี พ.ศ. 2559 อีกทั้งยังได้คาดการณ์ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2587 – 2588 ขณะที่จำนวนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่นได้มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากจำนวน 40,948 คน ในปี พ.ศ. 2553 (สำมะโนครัวประชากรและการเคหะ ปี พ.ศ. 2553) เพิ่มขึ้นเป็น 79,672 คน ในปี พ.ศ. 2559 (รายงานสถิติจังหวัดขอนแก่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 51

ซึ่งการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วของผู้สูงอายุนี้ จำเป็นต้องมีพื้นที่สาธารณะเพื่อตอบสนองต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ เช่น การออกกำลังกาย การพบปะพูดคุยกัน การพักผ่อนหย่อนใจ โดยการทำการเหล่านี้เป็นการช่วยส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีความสุขในการใช้ชีวิต ตามแนวทางว่าด้วยการส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุของสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่สาธารณะในเขตเมืองของผู้สูงอายุ ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยความต้องการที่ส่งผลต่อการใช้พื้นที่สวนสาธารณะของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของสถาปนิก นักออกแบบและนักวางผังเมือง ในการนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมิน จัดการ วางแผนพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สวนสาธารณะให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุต่อไป

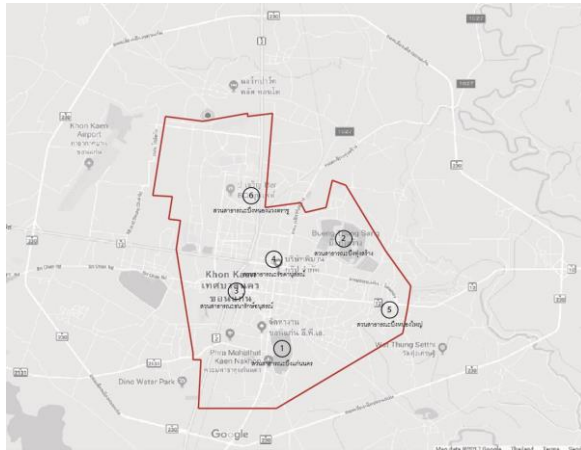
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่สวนสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นในการปรับปรุง และพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุในอนาคต

สมมุติฐานของการวิจัย

เพศและช่วงอายุของผู้สูงอายุ มีผลทำให้พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะมีความแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1.1 พื้นที่ศึกษาคือพื้นที่สวนสาธารณะภายในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 1.1.1 สวนสาธารณะบึงแก่นนคร
- 1.1.2 สวนสาธารณะบึงทุ่งสร้าง
- 1.1.3 สวนสาธารณะธารักษ์อนุสรณ์
- 1.1.4 สวนสาธารณะรัชดานุสรณ์
- 1.1.5 สวนสาธารณะบึงหนองใหญ่
- 1.1.6 สวนสาธารณะบึงหนองเวงตราขู

ภาพ 1 แผนที่แสดงขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1) ความหมายและคำจำกัดความของผู้สูงอายุและสังคมผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทยและมีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตราที่ 3) โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แบ่งประเภทของผู้สูงอายุ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) เป็นช่วงวัยที่ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) เป็นช่วงวัยที่ร่างกายเริ่มอ่อนแอ อาจมีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง สามารถช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) เป็นช่วงวัยที่มีปัญหาสุขภาพและการเจ็บป่วยบ่อย อวัยวะเสื่อมสภาพ อาจช่วยเหลือตนเองไม่ได้เนื่องจากภาวะทุพพลภาพ

สังคมผู้สูงอายุ หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย ได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ คือ ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete Aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ และระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

2) ความหมายและคำจำกัดความของสวนสาธารณะ

สวนสาธารณะ หมายถึง พื้นที่หรือสถานที่ที่ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐ ซึ่งมีรูปแบบและระบบการบริหารจัดการภายใต้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นๆ โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใช้ประโยชน์ในการใช้พักผ่อนหย่อนใจ มีการจัดภูมิทัศน์ให้สวยงาม สงบร่มรื่น ประกอบด้วย ต้นไม้ ไม้ดอกและไม้ประดับต่างๆ สระน้ำ สนามหญ้า ลานอเนกประสงค์ นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ ภายในพื้นที่ เช่น การเดินเล่น การออกกำลังกายชนิดต่างๆ เป็นต้น โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งประชาชนสามารถใช้บริการสวนสาธารณะได้ตามเวลาที่กำหนด (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2547)

3) กิจกรรมนันทนาการเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

กิจกรรมนันทนาการในผู้สูงอายุ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเยียวยา เติมเต็มและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ลดความรู้สึกด้อยค่าลงของตนเองและการแยกตนเองออกจากสังคม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสภาพร่างกาย จิตใจและอารมณ์ อันเป็นผลจากความชราที่เกิดขึ้น รวมทั้งเป็นการบริหารจัดการเวลาว่างที่มีเพิ่มมากขึ้น

หลังจากเกษียณอายุงาน ดังนั้นกิจกรรมนันทนาการจึงมีความสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ ในการดูแลรักษาสุขภาพ สร้างความสุข ความรู้สึกผ่อนคลาย ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน การพบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกว่ามีเป้าหมายและพึงพอใจในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุสามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กิจกรรมทางสังคม, กิจกรรมการออกกำลังกาย, กิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมงานอดิเรก ซึ่งการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุนี้ จำเป็นต้องมีพื้นที่สาธารณะที่เหมาะสมกับความต้องการและกิจกรรมที่เกิดขึ้น (พรชุลี นิลวิเศษ, 2550)

4) แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลก (WHO, 2007) ได้กล่าวถึงลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่เป็นมิตรและเหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุในหลายๆ ด้าน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานของผู้สูงอายุเป็นหลัก นั่นคือการมีทางเดินเท้าที่แยกกันอย่างชัดเจนกับทางจักรยาน มีทางข้ามถนนที่ปลอดภัย เรียบ ไม่มีลื่นหรือขรุขระ มีไฟส่องสว่างตลอดจนมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ เช่น ทางลาดในจุดต่างระดับ ที่นั่งพักผ่อนได้ร่มเงาในระยะทางที่ไม่ไกลจนเกินไป มีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาด ปลอดภัยและเข้าถึงได้สะดวกสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งมีสิ่งแวดล้อมที่สวยงามและน่ารื่นรมย์ มีขนาดของพื้นที่เหมาะสม ไม่กว้างใหญ่เกินไป และมีมลภาวะรบกวนการพักผ่อนหย่อนใจที่น้อย ถือเป็นลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่ดีและเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้พื้นที่สวนสาธารณะ เมื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานพื้นที่สาธารณะของผู้สูงอายุที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับเพศและกลุ่มช่วงอายุ รวมทั้งรูปแบบของสวนสาธารณะที่เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุแล้ว จะใช้วิธีการใช้แบบสอบถามเพื่อทำการเก็บข้อมูล

โดยเครื่องมือแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่สวนสาธารณะของผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานสวนสาธารณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ความถี่ในการใช้งานสวนสาธารณะ, ชนิดของการเดินทางมาใช้งานสวนสาธารณะ, ผู้ติดตามในการใช้งานสวนสาธารณะ, ระยะเวลาในการใช้งานสวนสาธารณะ, การเป็นสมาชิกชมรม, การทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะ, การใช้งานองค์ประกอบต่างๆ ภายในสวนสาธารณะ, ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้งานสวนสาธารณะและข้อเสนอแนะ แก้ไข ปรับปรุงต่างๆ และ ส่วนที่ 3 ระดับความพึงพอใจในการใช้งานสวนสาธารณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นการให้ค่าคะแนนความพึงพอใจที่มีต่อปัจจัยด้านต่างๆ ของสวนสาธารณะของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่สวนสาธารณะ คือ ผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้พื้นที่สวนสาธารณะภายในเขตเทศบาลนครขอนแก่นทั้ง 6 แห่ง จำนวน 400 คน โดยการสุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non – probability sampling) โดยการเลือกหน่วยตัวอย่างโดยบังเอิญ (Accidental sampling) และเพื่อให้ได้สัดส่วนของจำนวนการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ จะใช้เกณฑ์การพิจารณาจากลำดับศักดิ์ของสวนสาธารณะแต่ละสวน ว่ามีขนาด ความสำคัญ ความหนาแน่นของชุมชนที่อยู่โดยรอบ

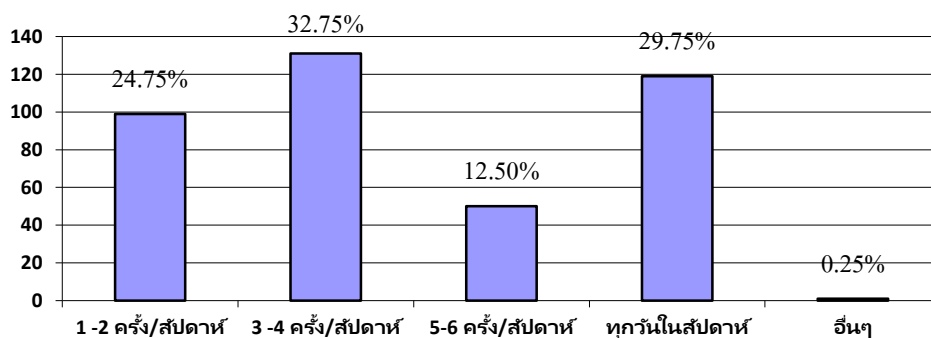
ผลการศึกษา

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่สวนสาธารณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุดในด้านข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงที่เข้ามาใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะ มีจำนวนใกล้เคียงกันคือเพศชาย จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 49 และเพศหญิง จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51 เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนตามกลุ่มอายุของผู้สูงอายุที่มาใช้งานสวนสาธารณะ พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 69 ปี) มีจำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 84 ผู้สูงอายุวัยกลาง (70 – 79 ปี) มีจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 14 และผู้สูงอายุวัยปลาย (80 ปีขึ้นไป) จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2

ส่วนพฤติกรรมในการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีสัดส่วนของความถี่ในการใช้งาน 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.75 ใช้งานทุกวันในสัปดาห์ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.75 และใช้งาน 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.75 ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1 การใช้งานสวนสาธารณะ โดยแบ่งเป็นช่วงเวลา พบว่า ผู้สูงอายุมีรูปแบบในการใช้งานอยู่ 2 ช่วงเวลาดำเนินการ คือ ช่วงเช้า (4:00 – 10:00 น.) และช่วงบ่าย – ค่ำ (14:00 – 20:00) ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2 และระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสวนสาธารณะที่ผู้สูงอายุมักไปใช้งานจะอยู่ในช่วงระยะทาง 800 เมตร – 1.5 กิโลเมตร จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ถัดมาเป็นกลุ่มที่มีที่พักอาศัยห่างจากสวนสาธารณะในช่วงระยะทาง 1.5 – 3 กิโลเมตร จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 และกลุ่มที่มีที่พักอาศัยห่างจากสวนสาธารณะในช่วงระยะทาง 3 – 5 กิโลเมตร จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18 ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3

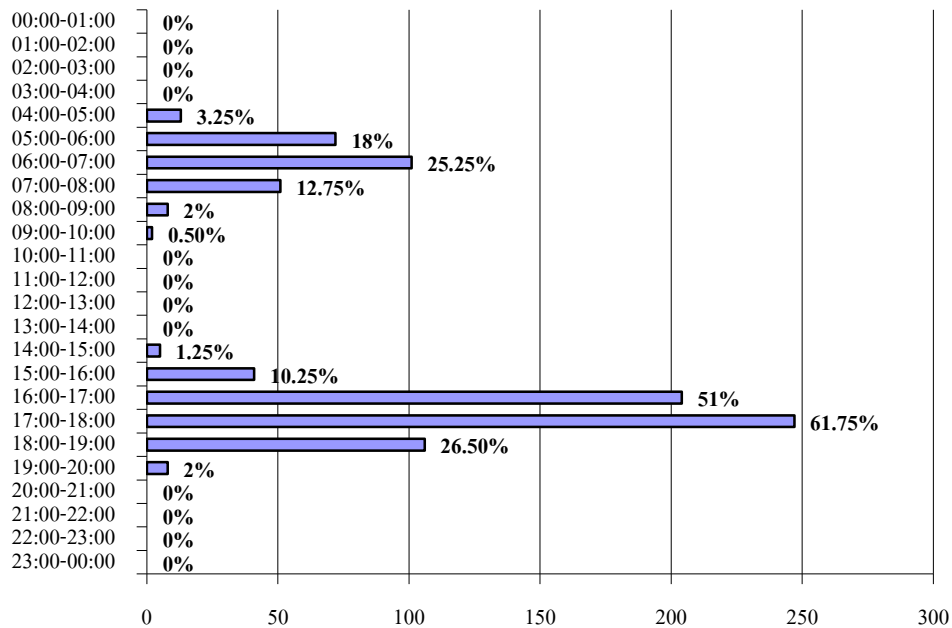
กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะของผู้สูงอายุแยกตามเพศ พบว่า ผู้สูงอายุทั้งสองเพศจะประกอบกิจกรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ คือ การเดินเล่นภายในสวนสาธารณะ ถัดมาคือการพักผ่อน นั่งเล่น และใช้เป็นที่พบปะ พูดคุยกับกลุ่มเพื่อนตามลำดับ ส่วนกิจกรรมการวิ่ง ปั่นจักรยานเพื่อออกกำลังกายและการเดินแอโรบิก เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุแต่ละเพศให้ความสนใจแตกต่างกันดังแสดงในแผนภูมิที่ 4 กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะแยกตามกลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 69 ปี) และผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย (70 ปีขึ้นไป) มีความสนใจในการประกอบกิจกรรมอย่างชัดเจน โดย กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น จะเลือกทำกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวมากกว่าผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายที่มักเลือกกิจกรรมที่เป็นการพักผ่อนและมีการเคลื่อนไหวน้อยกว่าและข้อเสนอแนะในการแก้ไขและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะเพื่อการใช้งานของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเพิ่มไฟส่องสว่างภายในพื้นที่สวนสาธารณะ จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 77.75 ถัดมาคือการเพิ่มห้องน้ำที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ จำนวน 310 คน คิดเป็นร้อยละ 77.5 และการเพิ่มพื้นที่นั่งพักที่มีร่มเงาหลบแดดและฝน จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 6

สัดส่วนของความถี่ในการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะต่อสัปดาห์ของผู้สูงอายุ

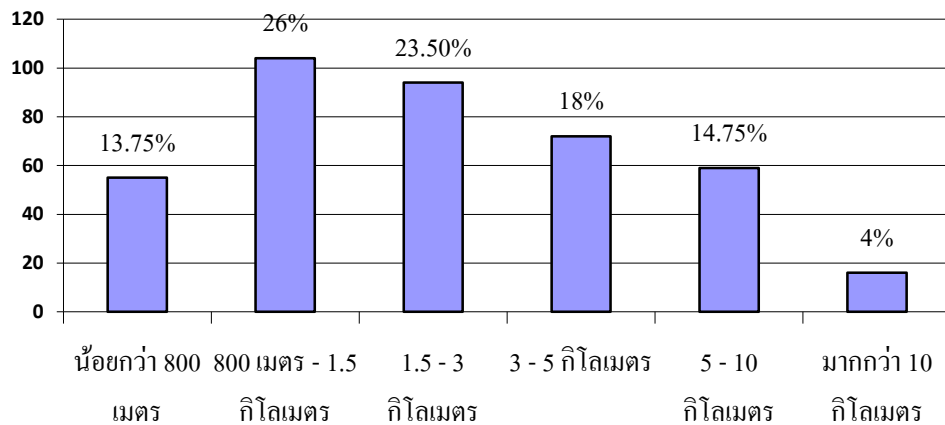
แผนภูมิที่ 1 แสดงสัดส่วนความถี่ในการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะต่อสัปดาห์ของผู้สูงอายุ

สัดส่วนของการใช้งานสวนสาธารณะของผู้สูงอายุแบ่งตามช่วงเวลา

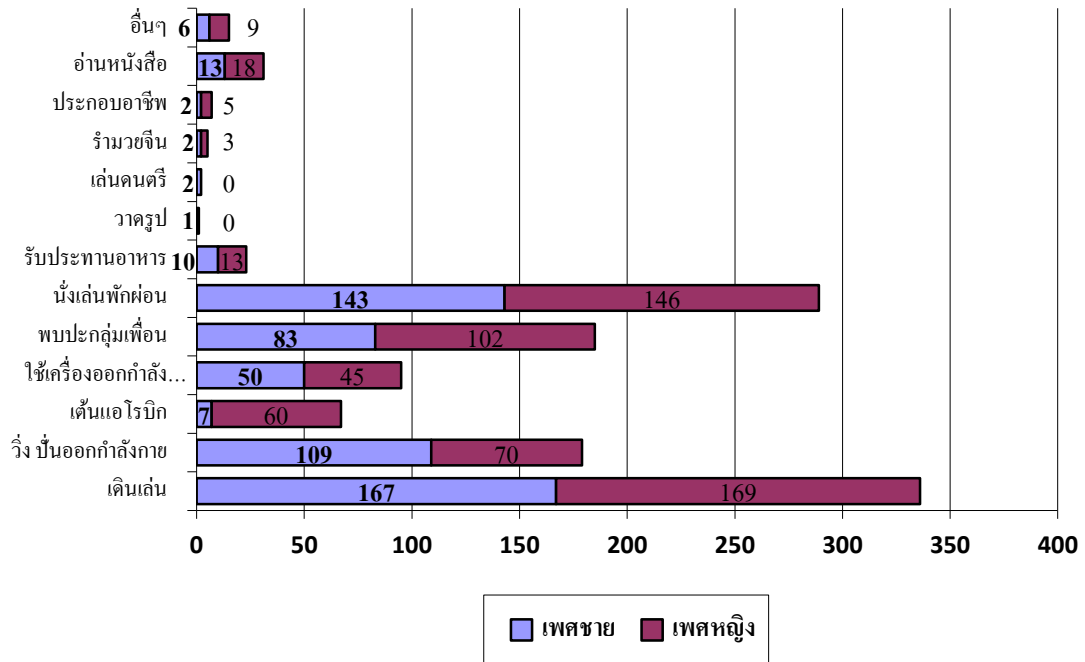
แผนภูมิที่ 2 แสดงสัดส่วนการใช้งานสวนสาธารณะของผู้สูงอายุแบ่งตามช่วงเวลา

สัดส่วนของระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสวนสาธารณะที่ผู้สูงอายุมักไปใช้งาน

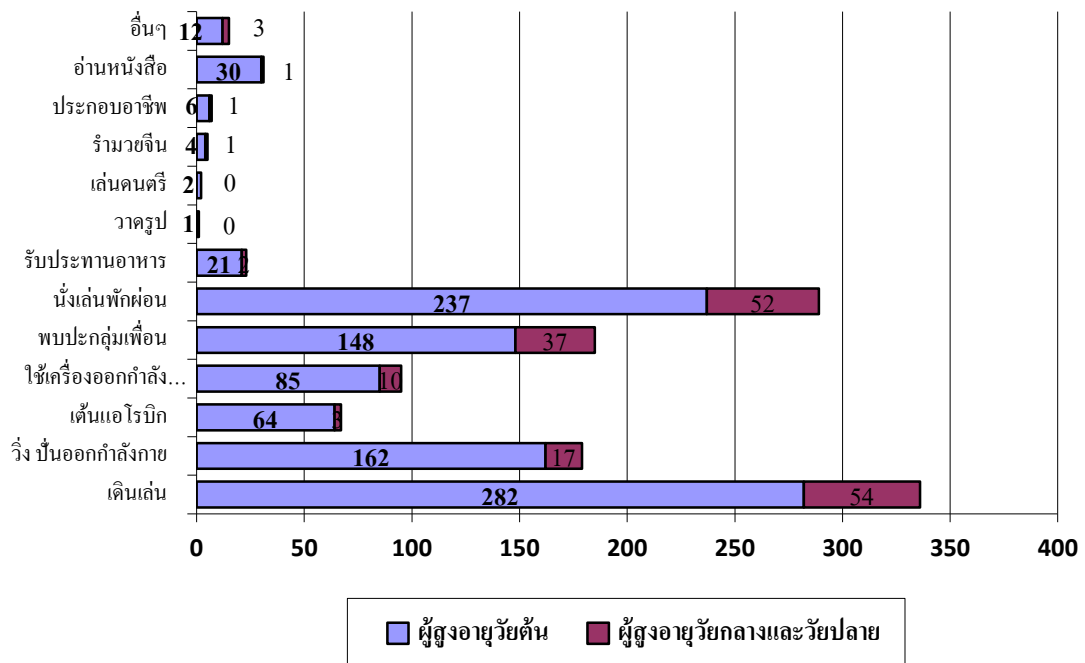
แผนภูมิที่ 3 สัดส่วนของระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสวนสาธารณะที่ผู้สูงอายุมักไปใช้งาน

ลักษณะการทำกิจกรรมในสวนสาธารณะของผู้สูงอายุแยกตามเพศ

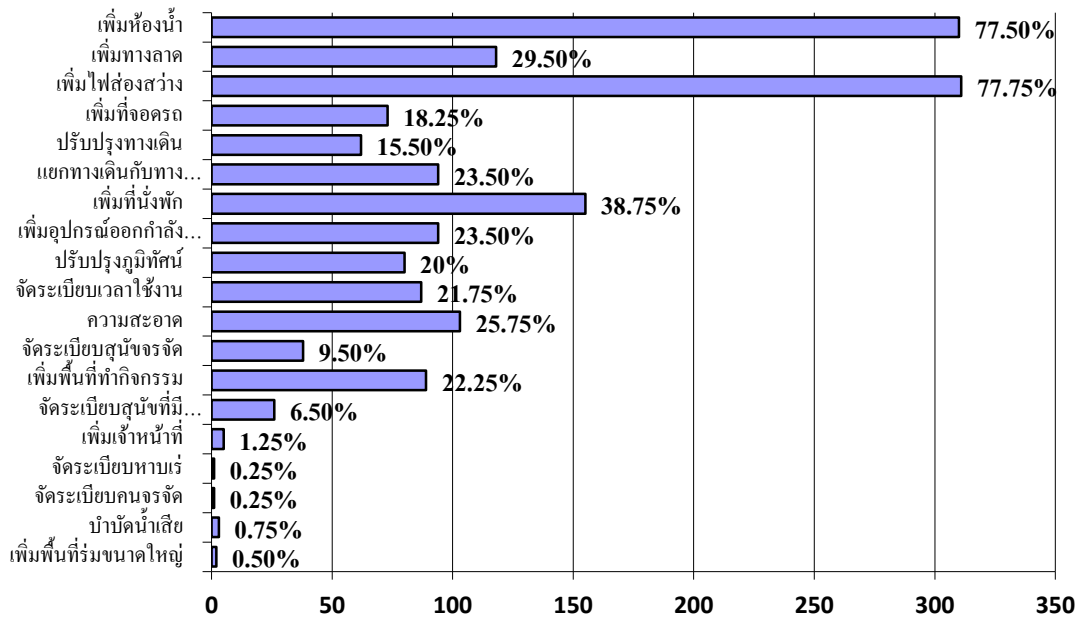
แผนภูมิที่ 4 แสดงลักษณะการทำกิจกรรมในสวนสาธารณะของผู้สูงอายุแยกตามเพศ

ลักษณะการทำกิจกรรมในสวนสาธารณะของผู้สูงอายุแยกตามกลุ่มอายุ

แผนภูมิที่ 5 แสดงลักษณะการทำกิจกรรมในสวนสาธารณะของผู้สูงอายุแยกตามกลุ่มอายุ
ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะเพื่อการใช้งานของผู้สูงอายุ

แผนภูมิที่ 6 แสดงข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะเพื่อการใช้งานของผู้สูงอายุ

จากข้อสังเกตในการทบทวนวรรณกรรม พบว่า เพศและกลุ่มอายุของผู้สูงอายุมีผลต่อพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะ จึงนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์หาความแตกต่างทางด้านสถิติโดยวิธีการ Chi – square ที่ค่าระดับความเชื่อมั่น 0.05 สามารถแสดงผลการทดสอบได้ โดยการวิเคราะห์เพื่อทดสอบความแตกต่างกันระหว่างเพศของผู้สูงอายุมีผลต่อลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะหรือไม่ ดังตารางที่ 1 โดยมีสมมติฐานเพื่อการทดสอบ ดังนี้

H_0 : ผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงมีการทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะ ไม่แตกต่างกัน

H_1 : ผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงมีการทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะ แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 การทดสอบความแตกต่างกันระหว่างเพศของผู้สูงอายุมีผลต่อลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะหรือไม่

เพศ	กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะ									รวม	ค่าสถิติไคสแควร์	ระดับองศาอิสระ	ค่า p-value
	เดินเล่น	วิ่ง ปั่นจักรยาน ออกกำลังกาย	เต้นแอโรบิก	ใช้เครื่องกายบริหาร	พบปะกลุ่มเพื่อน	นั่งเล่นพักผ่อน	รับประทานอาหาร	อ่านหนังสือ, วาดรูป, เล่นดนตรี	อื่นๆ				
ชาย	167 (161.99)	109 (86.30)	7 (32.30)	50 (45.80)	83 (89.19)	143 (139.33)	10 (11.09)	16 (16.39)	8 (10.61)	593 (593)	53.32	8	15.51
หญิง	169 (174.01)	70 (92.70)	60 (34.70)	45 (49.20)	102 (95.81)	146 (149.67)	13 (11.91)	18 (17.61)	14 (11.39)	637 (637)			
รวม	336 (336)	179 (179)	67 (67)	95 (95)	185 (185)	289 (289)	23 (23)	34 (34)	22 (22)	1,230 (1,230)			

ซึ่งค่าที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีการ Chi – square ที่ค่าระดับความเชื่อมั่น 0.05 มีค่า X^2_{cal} เท่ากับ 53.32 ซึ่งมากกว่าค่า X^2_{cri} ที่ df เท่ากับ 8 คือ 15.51 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ซึ่งหมายความว่า กลุ่มผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงมีการทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้สูงอายุเพศชายจะมีความสนใจในการทำกิจกรรมออกกำลังกายในสวนสาธารณะเพียงลำพังคนเดียวมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง ส่วนกิจกรรมที่มีลักษณะของการรวมกลุ่มกัน เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเพศหญิงให้ความสนใจ คือ กิจกรรมเดินแอโรบิก และการพบปะ พุดคุยกัน

และการวิเคราะห์เพื่อทดสอบความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอายุของผู้สูงอายุมีผลต่อลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะหรือไม่ ดังตารางที่ 2 โดยมีสมมติฐานเพื่อการทดสอบ ดังนี้

H_0 : กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 69 ปี) กับกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย (70 ปีขึ้นไป) มีการทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะ ไม่แตกต่างกัน

H_1 : กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น(60 – 69 ปี) กับกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย (70 ปีขึ้นไป) มีการทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะ แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 การทดสอบความแตกต่างกันระหว่างเพศของผู้สูงอายุมีผลต่อลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะหรือไม่

กลุ่มอายุ	กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในสวนสาธารณะ									รวม	ค่าสถิติไคสแควร์	ระดับองศาอิสระ	ค่า p-value
	เดินเล่น	วิ่ง ปั่นจักรยาน ออกกำลังกาย	เดิน แอโรบิก	ใช้เครื่องกายบริหาร	พบปะกลุ่มเพื่อน	นั่งเล่น พักผ่อน	รับประทานอาหาร	อ่านหนังสือ วาดรูป, เล่นดนตรี	อื่นๆ				
ผู้สูงอายุวัยต้น	282 (286.76)	162 (152.77)	64 (57.18)	85 (81.08)	148 (157.89)	237 (246.64)	21 (19.63)	33 (29.02)	22 (23.04)	1,054 (1,054)	22.69	8	15.51
ผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย	54 (49.24)	17 (26.23)	3 (9.82)	10 (13.92)	37 (27.11)	52 (42.36)	2 (3.37)	1 (4.98)	5 (3.96)	181 (181)			
รวม	336 (336)	179 (179)	67 (67)	95 (95)	185 (185)	289 (289)	23 (23)	34 (34)	27 (27)	1,235 (1,235)			

ซึ่งค่าที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีการ Chi – square ที่ค่าระดับความเชื่อมั่น 0.05 มีค่า X^2_{cal} เท่ากับ 22.69 ซึ่งมากกว่าค่า X^2_{cri} ที่ df เท่ากับ 8 คือ 15.51 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ซึ่งหมายความว่า กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นกับกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย มีการทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

โดย กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 69 ปี) มีความสนใจในการเลือกทำกิจกรรมที่มีการใช้แรงเพื่อออกกำลังกาย เช่น การวิ่ง ปั่นจักรยานออกกำลังกาย การใช้เครื่องกายบริหาร การเดินแอโรบิก ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย (70 ปีขึ้นไป) จะเลือกทำกิจกรรมที่มีลักษณะผ่อนคลาย ไม่ต้องใช้แรงมากนัก คือ การพักผ่อนนั่งเล่น พบปะพูดคุยกับกลุ่มเพื่อน

การอภิปรายและสรุปผลการวิจัย

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับเพศและกลุ่มอายุ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการใช้งานที่เหมาะสมกับตัวผู้สูงอายุเอง เมื่อกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น มีความสนใจในการทำกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวมากกว่าผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเตรียมพื้นที่หรืออุปกรณ์ในการออกกำลังกายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ในขณะที่เดียวกัน ผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลาย มีลักษณะของการทำกิจกรรมที่เป็นการพักผ่อน ไม่มีการเคลื่อนไหวมากนัก จำเป็นต้องจัดเตรียมที่นั่งที่มีร่มเงาให้เพียงพอต่อการใช้งานของผู้สูงอายุกลุ่มนี้เช่นเดียวกัน

จากข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุ (แผนภูมิที่ 6) ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุ เป็นหลัก คือ การเพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ, การเพิ่มที่นั่งพักที่มีร่มเงาและการเพิ่มทางลาดและป้ายบอกทาง และด้านความปลอดภัยในการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะ ทั้งในเชิงกายภาพ เกี่ยวกับการปรับปรุงทางเดินเท้าให้เรียบไม่ขรุขระ เสี่ยงต่อการลื่นล้ม การแยกทางเดินเท้าและทางจักรยานออกจากกัน การเพิ่มไฟส่องสว่างและในเชิงสังคม จากการมีส่วนร่วมของวัยรุ่นและคนจรจัด ปัญหาสุนัขจรจัด ซึ่งมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระเบียบเวลาใช้งาน การเพิ่มเจ้าหน้าที่ สายตรวจหรือกล้องวงจรปิด และการจัดระเบียบสุนัขจรจัด โดยการจัดการพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะเพื่อให้ตอบสนองกับข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันหลายฝ่ายของหน่วยงานที่รับผิดชอบเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี พื้นที่สวนสาธารณะเป็นพื้นที่ส่วนกลางของเมืองในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของผู้คนที่อาศัยอยู่ภายในเมือง ดังนั้น การพัฒนาเพื่อปรับปรุงพื้นที่จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผู้ใช้สวนสาธารณะในช่วงวัยอื่นๆ ด้วย ซึ่งการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุนั้น อาจต้องพิจารณาการพัฒนาพื้นที่สาธารณะละแวกบ้านให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองต่อกลุ่มผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่ไกลจากสวนสาธารณะมากกว่าระยะการเดินทางที่ต้องตั้งใจเดินทางมาใช้งานสวนสาธารณะที่มีจำนวนมาก (แผนภูมิที่ 3)

สรุปผลการศึกษา

พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุวัยต้น (60 – 69 ปี) มีการใช้งานสวนสาธารณะในช่วงเวลาเช้า (04:00 – 10:00 น.) และช่วงบ่าย – เย็น (14:00 – 20:00 น.) โดยกิจกรรมที่ทำภายในสวนจะเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนและพบปะพูดคุยกันเป็นหลัก รวมทั้งการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โดยผู้สูงอายุต้องการให้พื้นที่สวนสาธารณะปรับปรุงและพัฒนาเกี่ยวกับการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ภายในสวน เช่น การเพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ การเพิ่มที่นั่งพักที่มีร่มเงา และความปลอดภัยในการใช้งานสวน เช่น การเพิ่มไฟส่องสว่าง การจัดระเบียบเวลาใช้งาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2547). การศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการสำหรับชุมชนเมืองขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาเมืองนครราชสีมา เมืองขอนแก่นและเมืองอุดรธานี. สำนักพัฒนามาตรฐาน: กรุงเทพฯ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS.— พิมพ์ครั้งที่ 15 – กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญวิศวะนิสเซอร์แอนด์คี่
- พรชุลย์ นิลวิเศษ. นันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2561
จาก http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_10.html
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546, ราชกิจจานุเบกษา 120 (31 ธันวาคม 2546): 1.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559.
นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สัมมะโนครัวประชากรและเคหะ ปี พ.ศ.2553.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานสถิติจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2559.
- Marcello Martinoni and Alma Sartoris. (2009). Criteria for The Elderly People City? Simplify The Complexity To Act in Concrete Terms. UrbAging: Designing urban space for an aging society.
- Rinat Ben Noon and Liat Ayalon. (2017). Older Adults in Public Open Spaces: Age and Gender Segregation. Oxford. The Gerontological Society of America.
- WHO. (2007). Global Age-friendly Cities: A Guide. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data.